

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การเสนอผลการวิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ครอบคลุมสาระสำคัญ คือ วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานของการวิจัย ประชากรในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล (การจัดกิจกรรม) การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยศึกษาผล 3 ด้านคือ

1. ด้านความรู้เรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมก่อนและหลังมีความแตกต่างอย่างไร
2. ด้านทัศนคติในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมก่อนและหลังมีความแตกต่างอย่างไร
3. ด้านการฝึกปฏิบัติต่อการอนุรักษ์โบราณสถานของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมก่อนและหลังมีความแตกต่างอย่างไร

สมมติฐานการวิจัย

1. นักศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานแล้ว จะมีความรู้ทางด้านการอนุรักษ์โบราณสถานสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานแล้ว จะมีทัศนคติทางด้านการอนุรักษ์โบราณสถานสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานแล้ว จะปฏิบัติตนทางด้านการอนุรักษ์โบราณสถานสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจัดกิจกรรมในลักษณะการบรรยาย และการทัศนศึกษา ซึ่งจัดเป็นภาคสนามของการเรียนรู้ร่วมกันตลอดกิจกรรม 2 วัน โดยผู้วิจัยจะประเมินผลทางด้านความรู้ ทัศนคติ และการฝึกปฏิบัติในด้านการอนุรักษ์โบราณสถานโดยมีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษานอกโรงเรียนที่ลงทะเบียนเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยวิธีการเรียนแบบชั้นเรียน ภาคการเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 ที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 30 คน

2. ตัวแปรในการศึกษา ประกอบด้วย

ตัวแปรอิสระ คือ การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งในการเข้าร่วมกิจกรรมจะประกอบด้วย เพศ อายุ ภูมิภาค สำเนา ผลสัมฤทธิ์ในการจัดกิจกรรม

ตัวแปรตาม คือคะแนนจากผลสัมฤทธิ์ซึ่งศึกษาด้านความรู้ ทักษะคิด และการฝึกปฏิบัติในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานของนักศึกษาออกโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มตัวอย่างและตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจะใช้วิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ นักศึกษาชายหญิงที่มีอายุระหว่าง 15 - 18 ปี และลงทะเบียนเรียนในหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยวิธีการเรียนแบบชั้นเรียน ภาคการเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 ที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นแบบวัดผลสัมฤทธิ์ ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นซึ่งประกอบด้วย แบบวัดทางด้านความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติในด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน ทั้งนี้ในการสร้างเครื่องมือดังกล่าวได้แบ่งออกเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 3.1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากตำรา วารสาร เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทางการอนุรักษ์โบราณสถาน
- 3.2. ศึกษาแนวทางการสร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์เพื่อวัดความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติต่อโบราณสถาน
- 3.3. สร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์เพื่อวัดความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติต่อโบราณสถาน โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ประกอบด้วยสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 ข้อ โดยแบ่งข้อมูลประเภท ข้อเท็จจริงต่าง ๆ เช่น เพศ อายุ วุฒิการศึกษา

ตอนที่ 2 ประกอบด้วยข้อความที่ครอบคลุมทางด้านความรู้ของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน จำนวน 17 ข้อ ซึ่งการตอบจะให้ผู้ตอบแบบประเมินตอบข้อความ โดยการกาเครื่องหมาย X ลงในช่อง “ถูก” หรือ “ผิด” ช่องใดช่องหนึ่งในแต่ละข้อ

ตอนที่ 3 ประกอบด้วยข้อความที่ครอบคลุมทางด้านความเข้าใจและทัศนคติของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน จำนวน 15 ข้อ ซึ่งลักษณะของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ในตอนที่ 3 นี้เป็นแบบวัดผลสัมฤทธิ์ชนิดการจัดลำดับการวัดทัศนคติตามวิธีของลิเคิร์ตโดยให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นว่า เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เฉย ๆ ไม่เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง กับข้อความแต่ละข้อ ผู้ตอบไม่ต้องทำตัวเป็นกลางแต่ให้ตอบตามความรู้สึกของตนเองได้โดยการเปลี่ยนระดับทัศนคติหรือความคิดเห็นให้เป็นคะแนน แล้วสรุปเพื่ออภิปรายผล โดยมีค่า 5 ระดับคือ

<u>ข้อความเชิงนิมาน</u>	<u>คะแนน</u>	<u>ข้อความเชิงนิเสธ</u>	<u>คะแนน</u>
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
เห็นด้วย	4	ไม่เห็นด้วย	2
ไม่แน่ใจ	3	ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2	เห็นด้วย	4
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5

เมื่อได้คะแนนแล้ว ผู้วิจัยนำคะแนนดังกล่าวไปหาค่าเฉลี่ย แล้วแปลความหมายโดยใช้เกณฑ์จากค่าเฉลี่ยดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.50 - 5.00	หมายถึง มีทัศนคติต่อข้อความในระดับดีมาก
ค่าเฉลี่ย	3.50 - 4.49	หมายถึง มีทัศนคติต่อข้อความในระดับดี
ค่าเฉลี่ย	2.50 - 3.49	หมายถึง มีทัศนคติต่อข้อความในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.50 - 2.49	หมายถึง มีทัศนคติต่อข้อความในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 - 1.49	หมายถึง มีทัศนคติต่อข้อความในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ประกอบด้วยข้อความด้านการปฏิบัติต่อโบราณสถานจำนวน 9 ข้อนี้เป็นแบบประเมินชนิดการจัดลำดับคุณภาพ 3 ระดับโดยผู้ตอบประมาณค่าการปฏิบัติงาน โดยกำหนดค่าคะแนนของช่วงน้ำหนัก ออกเป็น 3 ระดับซึ่งมีความหมายดังนี้

น้ำหนัก 2 หมายถึง การปฏิบัติงานปฏิบัติสม่ำเสมอ

น้ำหนัก 1 หมายถึง การปฏิบัติงานปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง

น้ำหนัก 0 หมายถึง ไม่ได้ปฏิบัติงาน

เมื่อได้คะแนนแล้ว ผู้วิจัยนำคะแนนดังกล่าวไปหาค่าเฉลี่ย แล้วแปลความหมายโดยใช้เกณฑ์จากค่าเฉลี่ยดังนี้

ค่าเฉลี่ย	1.50 - 2.00	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับสูง
ค่าเฉลี่ย	0.50 - 1.49	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	0.00 - 0.49	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับต่ำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล (การจัดกิจกรรม)

แนวทางในการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมให้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิให้คำปรึกษาในด้านรูปแบบ หัวข้อในการจัดกิจกรรมตลอดจนระยะเวลาในการจัดกิจกรรม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถานตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการจัดกิจกรรม

1.1 ศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมทางด้านการอนุรักษ์โบราณสถานและปรึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านอนุรักษ์โบราณสถานและผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการจัดกิจกรรมสันทนากการ

1.2 การประกาศรับสมัครกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีรับอาสาสมัครผู้ที่มีอายุระหว่าง

15-18 ปีและมีถิ่นพำนักอยู่ใกล้โบราณสถานไม่เกิน 2 กิโลเมตร จำนวน 30 คน ผู้วิจัยได้ประกาศในชั้นเรียนและเขียนข้อความชักชวนนักศึกษาของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถานในรูปของแผ่นป้ายโฆษณา และติดที่กระดานในศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.2.1 การรับสมัคร ผู้วิจัยให้ผู้สนใจเข้าร่วมกลุ่มมาลงชื่อในแบบฟอร์มที่โต๊ะผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและที่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคกลาง 6

1.2.2 เตรียมสถานที่ ผู้วิจัยได้ติดต่อสถานที่ ๆ จะใช้เป็นที่พักและที่ประชุม ณ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และร่วมกับหน่วยงานราชการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น สำนักงานอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ตำรวจท่องเที่ยวและองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและสถานที่ที่ผู้วิจัยทำงานอยู่ เนื่องจากเป็นชายางานหนึ่งของสถานที่ ซึ่งสามารถได้รับส่วนลดทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายได้บ้าง

1.2.3 การเตรียมอุปกรณ์ ผู้วิจัยได้เตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ดังนี้

กระดาษ ดินสอ และปากกา

สำเนาเอกสารต่าง ๆ ประกอบแต่ละกิจกรรม

2. ขั้นตอนกิจกรรม

2.1 ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบวัดผลสัมฤทธิ์วัดระดับความรู้ ทักษะและการปฏิบัติในด้านการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม

2.2 ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม วิธีการศึกษาการอนุรักษ์โบราณสถานพร้อมระเบียบปฏิบัติในช่วงที่เข้าร่วมกิจกรรม

2.3 การดำเนินกิจกรรม มีรายละเอียดดังนี้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2 วัน คือ วันที่ 1 ภาคเข้าเป็นการบรรยายและอภิปรายเรื่องความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน ภาคบ่ายนำทัศนศึกษาออกสถานที่ วันที่ 2 นำทัศนศึกษาออกสถานที่โดยวิธีการเดินเข้าไปในโบราณสถานและร่วมกิจกรรมหาบัตรคำและกิจกรรมตอบคำถามเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในแหล่งโบราณสถานนั้น ๆ เพื่อให้เยาวชนได้สัมผัสกับความรู้เกี่ยวกับโบราณสถานด้วยตนเอง

- ติดต่อประสานงานและขออนุญาตเป็นขั้นตอนไปยัง สำนักงานอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาในการนำเยาวชนทัศนศึกษาและปฏิบัติในด้านการอนุรักษ์โบราณสถานจริงและประสานงานขอวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒินำชม

- เตรียมเอกสาร อุปกรณ์ และสื่อจัดทำแผนการดำเนินการอย่างละเอียดได้แก่สื่อวีดิทัศน์และสไลด์เพื่อใช้ประกอบการบรรยาย แบ่งกลุ่มอภิปรายและประชุมวิทยากรก่อนดำเนินการ

- รูปแบบที่นำไปจัดกิจกรรม คือ รูปแบบทัศนศึกษา ศึกษาดูงานในพื้นที่ 1 วันโดยมีการบรรยาย เนื้อหา นำไปดูของจริง ประกอบด้วย วิทยากรจากกองทัพเรือ เยาวชน วิทยากรจากกองอนุรักษ์และฟื้นฟู วิทยากรจากสำนักงานอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา วิทยากรจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา

3 ชั้นสรุปผลการจัดกิจกรรมและวิธีวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแล้วจึงประเมินระดับความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน ซึ่งนอกจากประเมินจากแบบวัดผลสัมฤทธิ์โดยวัดระดับความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติด้านการอนุรักษ์โบราณสถานแล้ว หลังจากนั้น ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยจากการอภิปรายทางด้านการอนุรักษ์โบราณสถานจากกลุ่มตัวอย่าง การบรรยายของผู้เข้าร่วมกิจกรรมและจากการสังเกตจากผู้วิจัยด้วยซึ่งในการวัดผลสัมฤทธิ์ในด้านระดับความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติในด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ (%) และนำเสนอโดยใช้ตารางประกอบการบรรยาย
2. การวิเคราะห์ความรู้ ทักษะและการปฏิบัติงานของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมโดยวิเคราะห์ความรู้ ทักษะและการปฏิบัติของเยาวชนก่อนเข้าร่วมกิจกรรมและหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรม วิเคราะห์โดยใช้ค่า ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความรู้ ทักษะและภาคปฏิบัติต่อการอนุรักษ์โบราณสถานระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ด้วยวิธีทดสอบ t – test

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน สำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยออกเป็น 11 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลกับสถานภาพทั่วไปของเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน พบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสถานภาพดังนี้

1. เพศ จากผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด จำนวน 30 คน เป็นเพศชาย 17 คน คิดเป็นร้อยละ 56.66 เพศหญิง 13 คน คิดเป็นร้อยละ 43.33

2. อายุ จากผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมดจำนวน 30 คน มีอายุ 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.33 อายุ 16 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.66 อายุ 17 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.00 อายุ 18 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.00
3. ภูมิลำเนา จากผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมดจำนวน 30 คน ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ใกล้ โบราณสถาน คิดเป็นร้อยละ 70.00 ไม่อยู่ใกล้โบราณสถานคิดเป็นร้อยละ 30.00
4. โบราณสถานที่เยาวชนมีภูมิลำเนาอยู่ใกล้ จากผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมดจำนวน 30 คน มีภูมิลำเนาอยู่ใกล้วัดไชยวัฒนาราม ร้อยละ 28.57 (จากจำนวนเยาวชนที่อยู่ใกล้โบราณสถาน 21 คน) อยู่ใกล้วัดพระงาม ร้อยละ 9.52 อยู่ใกล้วัดกษัตราธิราช ร้อยละ 14.28 อยู่ใกล้วัดส้ม ร้อยละ 19.04 อยู่ใกล้วัดวรเชษฐาราม ร้อยละ 14.28 และอยู่ใกล้วัดเชิงท่า ร้อยละ 14.28
5. กิจกรรมที่เยาวชนเข้าไปทำในโบราณสถาน จากผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมดจำนวน 30 คน เข้าไปในโบราณสถานเพื่อเดินเล่นร้อยละ 16.66 เล่นกีฬาในโบราณสถาน ร้อยละ 30 พักผ่อนหย่อนใจ ร้อยละ 33.33 หาความรู้ร้อยละ 13.33 และถ่ายรูปทำรายงาน ร้อยละ 6.66
6. กิจกรรมของเยาวชนที่ส่อไปในทางทำลายและบุกรุกโบราณสถาน จากผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมดจำนวน 30 คน เคยเข้าไปในโบราณสถานแล้วเคลื่อนย้ายโบราณสถาน ร้อยละ 10 ปีนเจดีย์เพื่อถ่ายรูป ร้อยละ 26.66 เข้าไปหาของโบราณ ร้อยละ 6.66 และไม่เคยบุกรุกโบราณสถานเลย ร้อยละ 56.66

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความรู้ทางด้านการอนุรักษ์โบราณสถานก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมระดับความรู้ของเยาวชนก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมที่มีต่อการอนุรักษ์โบราณสถานที่ตอบข้อความในแต่ละข้อว่า ถูก มากที่สุด 3 อันดับแรกคือ อันดับที่ 1 การที่เยาวชนสามารถแจ้งให้ตำรวจจับผู้กระทำผิดที่มาทำลายหรือลักลอบขุดค้นขโมยโบราณสถานได้ คิดเป็นร้อยละ 86.66 ถ้ามีบุคคลเข้าไปบุกรุกโบราณสถาน เช่นขุดค้นโบราณสถานจะต้องจำคุกและปรับเงิน คิดเป็นร้อยละ 86.66 อันดับที่ 2 การที่เยาวชนคิดว่า โบราณสถานโบราณวัตถุทั้งหลายในประเทศไทยเป็นของกรมศิลปากรเพียงหน่วยงานเดียวที่รับผิดชอบ คิดเป็นร้อยละ 80 และความรู้ที่ว่าการอนุรักษ์โบราณสถานคือ การซ่อมแซม ส่วนการ

บูรณะคือ การรักษาหลักฐานเท่าที่เป็นอยู่โดยเปลี่ยนแปลงให้น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80 อันดับที่ 3 ความรู้ที่ว่า โบราณสถานโบราณสถานคือสิ่งก่อสร้างอยู่ติดที่ เคลื่อนย้ายไม่ได้ เช่น พระราชวัง กำแพงเมือง วิหาร คิดเป็นร้อยละ 76.66. การที่เยาวชนทุกคนจะต้องทำหน้าที่ช่วยดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุในชุมชน ไม่ให้เกิดความชำรุดหักพังหรือเสียหายคิดเป็นร้อยละ 76.66 และข้อความที่ว่า สาเหตุของความเสื่อมของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เกิดจากภัยธรรมชาติและเกิดจากสัตว์เท่านั้นคิดเป็นร้อยละ 76.66 ส่วนระดับความรู้ที่เยาวชนได้รับก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมที่มีต่อการอนุรักษ์โบราณสถาน ที่มีควมรู้น้อยที่สุดได้แก่ ความรู้ที่ว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับการยกย่องให้เป็น มรดกโลกทางด้านธรรมชาติคิดเป็นร้อยละ 26.66 และ ระดับความรู้ของเยาวชนก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมที่มีต่อการอนุรักษ์โบราณสถานที่ตอบข้อความในแต่ละข้อว่า ผิดมากที่สุด 3 อันดับแรกดังนี้ คือ อันดับที่ 1 ความรู้ที่ว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลกทางด้านธรรมชาติคิดเป็นร้อยละ 73.33 อันดับที่ 2 ความรู้ที่ว่าขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้คิดเป็นร้อยละ 56.66 ความรู้ที่ว่า เยาวชนที่มีที่พักอยู่ใกล้แหล่งโบราณสถานสามารถดูแลโบราณสถานใกล้ ๆ เช่นเจดีย์ ซากวิหาร ให้เหมือนกับว่าเยาวชนได้เป็นเจ้าของโบราณสถานร่วมกับกรมศิลปากรด้วยคิดเป็นร้อยละ 56.66 ความรู้ที่ว่า บ้านเรือนที่สร้างทับซากโบราณสถานจะต้องทำการย้ายคิดเป็นร้อยละ 56.66 อันดับที่ 3 ความรู้ที่ว่าเมื่อเยาวชนที่พบเห็นคนทำลาย หรือลักลอบขุดค้นโบราณสถานสามารถเป็นพยานในศาลได้ถ้าเจ้าหน้าที่ขอร้องหรือเมื่อมีความจำเป็นคิดเป็นร้อยละ 46.66 ส่วนความรู้ที่เยาวชนตอบว่า ผิด น้อยที่สุด ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถาน คือ ความรู้ที่ว่า เยาวชนสามารถแจ้งให้ตำรวจจับผู้กระทำผิดที่มาทำลายหรือลักลอบขุดค้นขโมยโบราณวัตถุได้คิดเป็นร้อยละ 13.33 ความรู้ที่ว่า เยาวชนที่พบเห็นคนทำลาย หรือลักลอบขุดค้นโบราณสถาน คิดเป็นร้อยละ 13.33 และความรู้ที่ว่า ถ้ามีบุคคลเข้าไปบุกรุกโบราณสถาน เช่นขุดค้นโบราณสถานจะต้องจำคุกและปรับเงินคิดเป็นร้อยละ 13.33

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับความรู้ทางด้านการอนุรักษ์โบราณสถานหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว ระดับความรู้ของเยาวชนทางด้านการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับเยาวชนหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว ที่ตอบข้อความในแต่ละข้อว่า ถูก มากที่สุด 3 อันดับแรกมีดังนี้คือ อันดับที่ 1 ความรู้ที่ว่า โบราณสถานคือสิ่งก่อสร้างอยู่ติดที่ เคลื่อนย้ายไม่ได้ เช่น พระราชวัง กำแพงเมือง วิหาร เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 100 ความรู้ที่ว่า มรดกทางศิลปวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความรู้สึกสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ประชาชนคิดเป็นร้อยละ 100 ความรู้ที่ว่า เยาวชนสามารถแจ้งให้ตำรวจจับผู้กระทำผิดที่มาทำลายหรือลักลอบขุดค้นขโมยโบราณวัตถุได้ คิดเป็นร้อยละ 100 ความรู้ที่ว่า ถ้ามีบุคคลเข้าไปบุกรุกขโมยโบราณสถาน เช่นขุดค้นโบราณสถานจะต้องจำคุกและปรับเงิน คิดเป็นร้อยละ 100 อันดับที่ 2 ความรู้ที่ว่า เยาวชนและชาวบ้านต้องร่วมกันช่วยกำจัดวัชพืชที่ขึ้นตามโบราณสถานในชุมชนได้โดยไม่ต้องรอให้เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรมาพบ คิดเป็นร้อยละ 90 อันดับที่ 3 ความรู้ที่ว่า เยาวชนทุกคนจะต้องทำหน้าที่ช่วยดูแลรักษาโบราณสถานโบราณวัตถุในชุมชนไม่ให้เกิดความชำรุดหักพังหรือเสียหาย คิดเป็นร้อยละ 86.66 ข้อความที่ว่า เยาวชนที่พบเห็นคนทำลาย หรือลักลอบขุดค้นโบราณสถานสามารถเป็นพยานในศาลได้ถ้าเจ้าของร้องหรือเมื่อมีความจำเป็น คิดเป็นร้อยละ 86.66 ข้อความที่ว่าบ้านเรือนที่สร้างทับซากโบราณสถานจะต้องทำการย้าย คิดเป็นร้อยละ 86.66 ส่วนความรู้ที่เยาวชนตอบในแต่ละข้อว่า ถูก น้อยที่สุด ที่มีต่อการอนุรักษ์โบราณสถานหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว คือ ความรู้ที่ว่า ความรู้ที่ว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลกทางด้านธรรมชาติคิดเป็นร้อยละ 0 ความรู้ที่ว่า โบราณสถาน โบราณวัตถุทั้งหลายในประเทศไทย เป็นของกรมศิลปากรเพียงหน่วยงานเดียวที่รับผิดชอบคิดเป็นร้อยละ 0 ความรู้ที่ว่า สาเหตุของความเสื่อมของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เกิดจากภัยธรรมชาติและเกิดจากสัตว์เทานั้น คิดเป็นร้อยละ 0 ความรู้ที่ว่า เยาวชนและชาวบ้านทั่วไปสามารถเข้าไปเที่ยวในโบราณสถานได้ และสามารถป็นป้ายเจดีย์ต่าง ๆ เพื่อถ่ายรูปได้ คิดเป็นร้อยละ 0 ความรู้ที่ว่า การอนุรักษ์โบราณสถานคือ การซ่อมแซมส่วนการบูรณะคือ การรักษาหลักฐานเท่าที่เป็นอยู่โดยเปลี่ยนแปลงให้น้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 0 ส่วนระดับความรู้ของเยาวชนหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเขียนรู้เรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน ที่ตอบข้อความในแต่ละข้อว่า ผิด

มากที่สุด 3 อันดับแรก มีดังนี้คือ อันดับที่ 1 ความรู้ที่ว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลกทางด้านธรรมชาติคิดเป็นร้อยละ 100 ข้อความที่ว่า โบราณสถาน โบราณวัตถุทั้งหลายในประเทศไทย เป็นของกรมศิลปากรเพียงหน่วยงานเดียวที่รับผิดชอบ คิดเป็นร้อยละ 100 ข้อความที่ว่า สาเหตุของความเสื่อมของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เกิดจากภัยธรรมชาติและเกิดจากสัตว์เท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 100 ความรู้ที่ว่า เยาวชนและชาวบ้านทั่วไปสามารถเข้าไปเที่ยวในโบราณสถานได้ และสามารถปีนป่ายเจดีย์ต่าง ๆ เพื่อถ่ายรูปได้ คิดเป็นร้อยละ 100 ความรู้ที่ว่า การอนุรักษ์โบราณสถานคือ การซ่อมแซม ส่วนการบูรณะคือ การรักษาหลักฐานเท่าที่เป็นอยู่ โดยเปลี่ยนแปลงให้น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100 อันดับที่ 2 ความรู้ที่ว่า เยาวชนที่มีที่พักอยู่ใกล้แหล่งโบราณสถานสามารถ ใช้ประโยชน์จากที่ดินบริเวณโบราณสถานทำกิจกรรม ต่าง ๆ ได้ เช่น ตกผ้า นำสุนัขมาเดินเล่น เล่นกีฬาต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 86.66 อันดับที่ 3 ความรู้ที่ว่าขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้คิดเป็นร้อยละ 83.33 ข้อความที่เยาวชนตอบในแต่ละข้อว่า ผิด น้อยที่สุด หลังจากการที่เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว คือ ความรู้ที่ว่า โบราณสถานคือสิ่งก่อสร้างอยู่ติดที่ เคลื่อนย้ายไม่ได้ เช่น พระราชวัง กำแพงเมือง วิหาร เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 0 ความรู้ที่ว่า มรดกทางศิลปวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความรู้สึกสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ประชาชน คิดเป็นร้อยละ 0 ความรู้ที่ว่า เยาวชนสามารถแจ้งให้ตำรวจจับผู้กระทำความผิดที่มาทำลายหรือลักลอบขุดค้นขโมยโบราณวัตถุได้คิดเป็นร้อยละ 0 ความรู้ที่ว่า ถ้ามีบุคคลเข้าไปบุกรุกโบราณสถาน เช่นขุดค้นโบราณสถานจะต้องจำคุกและปรับเงินคิดเป็นร้อยละ 0

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ระดับความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมก่อนและหลัง แสดงว่า ระดับความรู้ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนจะมีความแตกต่างกัน โดยวิเคราะห์จากค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ที่แตกต่างกันมาก 3 อันดับแรกคือ อันดับที่ 1 เมื่อเยาวชนที่มีที่พักอยู่ใกล้แหล่งโบราณสถานสามารถดูแลโบราณสถานใกล้ ๆ เช่นเจดีย์ ซากวิหาร ให้เหมือนกับว่าเยาวชนได้เป็นเจ้าของโบราณสถานร่วมกับกรมศิลปากรด้วยซึ่งก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

เยาวชนมีความรู้เฉลี่ย ($\bar{x} = 0.43$) แต่หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมแล้วเยาวชนจะมีความรู้เพิ่มขึ้น ความรู้เฉลี่ย ($\bar{x} = 0.80$) อันดับที่ 2 ที่มีความแตกต่างกันคือ เมื่อเยาวชนที่มีที่พำนักอยู่ใกล้แหล่งโบราณสถานสามารถ ใช้ประโยชน์จากที่ดินบริเวณโบราณสถานทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เช่น ตากผ้า นำสุนัขมาเดินเล่น เล่นกีฬาต่าง ๆ ซึ่งก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนมีความรู้เฉลี่ย ($\bar{x} = 0.56$) แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้วเยาวชนส่วนใหญ่จะมีความคิดที่ว่าไม่ควรที่จะไปทำกิจกรรมเหล่านี้ ข้อความนี้เป็นข้อความนิเสธ ค่าเฉลี่ยจึงลดลง ($\bar{x} = 0.13$) อันดับที่ 3 จากข้อมูลที่ว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับการยกย่องให้เป็น มรดกโลกทางด้านธรรมชาติ ซึ่งก่อนเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนจะมีความรู้เฉลี่ย ($\bar{x} = 0.26$) แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้วเยาวชนทุกคนมีความรู้ว่ามีใช่ ค่าเฉลี่ยจึงลดลงเหลือ ($\bar{x} = 0$) เพราะเยาวชนทุกคนจะตอบว่ามีใช่ ในส่วนของความรู้ทางด้านการอนุรักษ์โบราณสถานที่มีความแตกต่างกันน้อยที่สุด คือ ความรู้ที่ว่าเยาวชนทุกคนจะต้องทำหน้าที่ช่วยดูแลรักษาโบราณสถานโบราณวัตถุในชุมชนไม่ให้เกิดความชำรุดหักพังหรือเสียหายเพราะจากค่าเฉลี่ยก่อนเข้าร่วมกิจกรรมและหลังเข้าร่วมกิจกรรมแตกต่างกันไม่มาก คือ ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 0.76$) และหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมแล้วมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 0.86$)

ตอนที่ 5 ผลของการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมก่อนและหลัง ในส่วนผลของการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความรู้ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมนี้สรุปได้ดังต่อไปนี้ คะแนนของเยาวชนก่อนเข้าร่วมกิจกรรมและหลังเข้าร่วมกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 นั่นคือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานทำให้เยาวชนมีความรู้เพิ่มขึ้นก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ระดับทัศนคติทางการอนุรักษ์โบราณสถานก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม แสดงว่า ระดับของทัศนคติของเยาวชนก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานโดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 2.91$) คือ 6 ข้อจาก 15 ข้อ แต่เมื่อพิจารณาเป็นประเด็นรายข้อแล้ว จะไม่มีอยู่ที่ระดับที่มีทัศนคติดีมาก เช่น ข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าทุกศาสนาไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถาน ($\bar{X} = 3.23$) ข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าปัจจุบันนี้โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอยู่ชั้นวิกฤติแล้วทุกหน่วยงานจะต้องร่วมมือช่วยกันดูแลรักษา ($\bar{X} = 3.76$) ส่วนข้อที่มีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง มีอยู่ 5 ข้อ จาก 15 ข้อ เช่น ข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวตามโบราณสถานแล้ว นักท่องเที่ยวสามารถเดินไปบนเจดีย์เพื่อถ่ายรูปโบราณสถาน หรือปีนไปบนซากองค์พระพุทธรูป ($\bar{X} = 2.60$) ข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า ความทันสมัย คือการรับเอาความคิดและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยนำมาผสมผสานกับมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของไทย ($\bar{X} = 3.43$) ข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่กรณีที่ทางหน่วยงานราชการทำแผนแม่บทพัฒนานครประวัติศาสตร์ ซึ่งจะมีการโยกย้ายบ้านเรือนไปอยู่แหล่งใหม่ ($\bar{X} = 3.06$) ส่วนข้อที่มีทัศนคติอยู่ในระดับน้อย มีอยู่ 4 ข้อจาก 15 ข้อ เช่น ข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าซากโบราณสถานที่อยู่ใกล้บ้านเรือนควรที่จะทุบทิ้งเสียเพราะไม่มีประโยชน์อะไร และเมื่อทำลายซากโบราณสถานแล้ว สามารถพัฒนาที่ดินผืนนั้นเป็นอาคารพาณิชย์หรือห้างสรรพสินค้าได้ ($\bar{X} = 2.33$) ข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า ซากเจดีย์เก่า ๆ ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไรควรที่จะมีการขุดเจาะเพื่อหาสมบัติสิ่งของมีค่า เพื่อจะได้นำทรัพย์สินนั้นมาช่วยชาติในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ ($\bar{X} = 1.93$) ข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าเมื่อเราเข้าไปในแหล่งโบราณสถานแล้ว เราควรที่จะสลักชื่อของเราและเพื่อน ๆ เอาไว้ตามก้อนอิฐต่าง ๆ เพื่อเป็นที่ระลึกว่าครั้งหนึ่งเราเคยมาเที่ยว ณ แหล่งโบราณสถานแห่งนี้ ($\bar{X} = 2.03$)

ตอนที่ 7 ผลการวิเคราะห์ระดับทัศนคติทางด้านการอนุรักษ์โบราณสถานหลังจาก การเข้าร่วมกิจกรรมแล้วระดับของทัศนคติของเยาวชนหลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถานโดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 2.98$) ถึงดีมาก คือมีระดับทัศนคติที่ ดีมาก 3 ข้อจาก 15 ข้อ และระดับทัศนคติดี 5 ข้อจาก 15 ข้อ เช่น ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กรณีสื่อที่ทางหน่วยงานราชการทำแผนแม่บทพัฒนามรดกประวัติศาสตร์ ซึ่งจะมีการโยกย้าย บ้านเรือนไปอยู่แหล่งใหม่ ($\bar{X} = 4.60$) ข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า การปลูกสร้าง อาคารหรือบ้านเรือนที่อยู่รอบ ๆ โบราณสถานควรที่จะสร้างเป็นเรือนทรงไทยมากกว่าการ สร้างเป็นตึกแถวหรืออาคารพาณิชย์ ($\bar{X} = 4.56$) ข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าที่ หน่วยงานในท้องถิ่น อาทิเช่น เทศบาล ควรนำภาษีที่เก็บจากประชาชนในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา มาพัฒนาและบูรณะโบราณสถานมากกว่าที่จะนำไปขยายถนนหรือขุดท่อ ประปา ($\bar{X} = 3.70$) ข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าควรที่จะจัดและปรับปรุงถนนใน บริเวณโบราณสถานให้ดีและจัดระเบียบการจราจรไม่ให้รถยนต์หรือรถบัสเข้ามาวิ่งในโบราณ สถาน ควรที่จะมีแต่เส้นทางของจักรยานหรือใช้เป็นเส้นทางเดิน ($\bar{X} = 4.73$) ส่วนข้อความ ที่มีทัศนคติน้อยถึงน้อยที่สุดนั้น จะเป็นในส่วนของข้อความเชิงนิเสธ เช่น ข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่มีผู้มีอำนาจในประเทศไทยให้การสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนโบราณ วัตถุและซากโบราณสถานให้กับประเทศอื่น เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ประเทศไทย ($\bar{X} = 1.36$) ข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่มีคนในชุมชนรวมกลุ่มกันที่จะเข้าไปบุกกรุก โบราณสถาน เช่น ไปหาสมบัติ เข้าไปขุดกรุหาของเก่าเพื่อออกนำมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวหรือคนที่สนใจทั่วไป ($\bar{X} = 1.46$) ข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่มีวัดบางแห่ง พัฒนาสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัดไปในทิศทางที่ทันสมัย เช่น การบูรณะวิหารหลังเก่าให้มี ความใหม่โดยนำเอาศิลปะสมัยใหม่ผสมผสานกับของเก่า ($\bar{X} = 1.50$) ข้อความที่ว่า ท่าน เห็นด้วยหรือไม่ว่า ซากเจดีย์เก่า ๆ ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไรควรที่จะมีการขุดเจาะเพื่อหา สมบัติ สิ่งของมีค่า เพื่อจะได้นำทรัพย์สินนั้นมาช่วยชาติในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ ($\bar{X} = 1.1.66$) ข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าเมื่อเราเข้าไปในแหล่งโบราณสถานแล้ว

เราควรที่จะสลักชื่อของเราและเพื่อน ๆ เอาไว้ตามก้อนอิฐต่าง ๆ เพื่อเป็นที่ระลึกว่าครั้งหนึ่ง เราเคยมาเที่ยว ณ แหล่งโบราณสถานแห่งนี้ ($\bar{X} = 1.46$)

ตอนที่ 8 ผลของการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับทัศนคติในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมก่อนและหลังพบว่าความแตกต่างของระดับทัศนคติของเยาวชนระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า มีความแตกต่างกัน คือ เมื่อเยาวชนได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานแล้ว เยาวชนจะมีทัศนคติสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตอนที่ 9 ผลการวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติทางด้านการอนุรักษ์โบราณสถานก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม ระดับการปฏิบัติทางด้านการอนุรักษ์โบราณสถานก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชนโดยรวมอยู่ในระดับต่ำ ($\bar{X} = 0.34$) คือมีระดับการปฏิบัติทางด้านการอนุรักษ์โบราณสถานที่ดี 6 ข้อจาก 9 ข้อ เช่น ข้อความที่ว่า ท่านจัดให้มีการเฝ้าระวังการบุกรุกทำลายโบราณสถานและโบราณวัตถุ ($\bar{X} = 0.20$) ข้อความที่ว่า ท่านและเพื่อน ๆ ร่วมกันตากถางวัชพืชและช่วยกันเก็บขยะและดูแลพื้นที่รอบ ๆ โบราณสถานให้สะอาดอยู่เสมอ ($\bar{X} = 0.43$) ข้อความที่ว่า ท่านจัดให้มีกิจกรรมเพื่อการพัฒนาโบราณสถาน เช่น การร่วมกันทำความสะอาดโบราณสถาน ($\bar{X} = 0.16$) ข้อความที่ว่า ท่านมีการประชาสัมพันธ์ชี้แจงให้ชาวบ้านหรือผู้นำชุมชนได้รู้จักวิถีดูแลและรักษาโบราณสถานที่อยู่ในชุมชน ($\bar{X} = 0.03$) ข้อความที่ว่า ท่านและผู้คนในชุมชนออกตรวจตราไม่ให้ใครเข้ามาทำกิจกรรมหรือสิ่งไม่ดีในบริเวณโบราณสถานยามค่ำคืน ($\bar{X} = 0$) ส่วนข้อความที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางนั้น มี 3 ข้อจาก 9 ข้อ เช่น ข้อความที่ว่า เมื่อท่านเข้าไปในแหล่งโบราณสถานท่านป็นปายตามซากวิหารหรือซากเจดีย์และมักจะย้ายซากพระพุทธรูปให้ไปอยู่ที่ใหม่ ($\bar{X} = 0.70$) ข้อความที่ว่า ทุกวันท่านมักนั่งเล่นและทำกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ เล่นกีฬา จัดปิกนิกในเขตโบราณสถานและจะทำความสะอาดให้เรียบร้อยแล้วเมื่อเสร็จจากภาระกิจ ($\bar{X} = 0.53$)

ตอนที่ 10 ผลการวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติทางการอนุรักษ์โบราณสถานหลัง จาก การเข้าร่วมกิจกรรม ระดับการปฏิบัติทางการอนุรักษ์โบราณสถานหลังการเข้าร่วม กิจกรรมของเยาวชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 0.76$) คือมีระดับการปฏิบัติทาง ด้านการอนุรักษ์โบราณสถานที่เป็นกลาง 6 ข้อจาก 9 ข้อ เช่น ข้อความที่ว่า ท่านและ เพื่อน ๆ ร่วมกันตากถางวัชพืชและช่วยกันเก็บขยะและดูแลพื้นที่รอบ ๆ โบราณสถานให้ สะอาดอยู่เสมอ ($\bar{X} = 0.66$) ข้อความที่ว่า ท่านจัดให้มีกิจกรรมเพื่อการพัฒนาโบราณสถาน เช่น การร่วมกันทำความสะอาดโบราณสถาน ($\bar{X} = 0.80$) ข้อความที่ว่า ท่านมีการประชาสัมพันธ์ชี้แจงให้ชาวบ้านหรือผู้นำชุมชนได้รู้จักวิธีดูแลและรักษาโบราณสถานที่อยู่ในชุมชน ($\bar{X} = 0.73$) ข้อความที่ว่า ท่านและผู้คนในชุมชนออกตรวจตราไม่ให้ใครเข้ามาทำกิจกรรม หรือสิ่งไม่ดีในบริเวณโบราณสถานยามค่ำคืน ($\bar{X} = 0.63$) ส่วนข้อความที่มีการปฏิบัติอยู่ใน ระดับต่ำนั้น มี 2 ข้อจาก 9 ข้อ เช่น ข้อความที่ว่า เมื่อท่านเข้าไปในแหล่งโบราณสถาน ท่านปีนป่ายตามซากวิหารหรือซากเจดีย์และมักจะย้ายซากพระพุทธรูปให้ไปอยู่ที่ใหม่ ($\bar{X} = 0.26$) ส่วนข้อความที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับสูงนั้นมี 1 ข้อ จาก 9 ข้อคือ ข้อความที่ว่า เมื่อท่านเข้าไปในเขตโบราณสถานท่านทิ้งขยะเช่นเศษทอปปี้, เศษกระดาษ, ไม่เสียบลูกชิ้นลงในถังขยะที่จัดไว้ ($\bar{X} = 1.70$)

ตอนที่ 11 ผลของการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการปฏิบัติในเรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมก่อนและหลัง พบว่าความแตกต่าง ของระดับปฏิบัติทางการอนุรักษ์โบราณสถานของเยาวชนระหว่างก่อนและหลังการเข้า ร่วมกิจกรรม พบว่า มีความแตกต่างกัน คือ เมื่อเยาวชนได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการ อนุรักษ์โบราณสถานแล้ว เยาวชนจะมีการปฏิบัติต่อโบราณสถานสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจ กรรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลเป็นรายด้าน

ด้านความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน

1. ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนร้อยละ 76.66 เข้าใจถูกต้องว่าโบราณสถานคือสิ่งก่อสร้างอยู่ติดที่ เคลื่อนย้ายไม่ได้ เช่น พระราชวัง กำแพงเมือง วิหาร แต่เมื่อได้ร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนร้อยละ 100 คือทุกคน สามารถเข้าใจได้อย่างถูกต้องว่าโบราณสถานคือสิ่งก่อสร้างอยู่ติดที่ เคลื่อนย้ายไม่ได้ เช่น พระราชวัง กำแพงเมือง วิหาร
2. ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 43.33 เข้าใจไม่ถูกต้องว่าขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม สามารถจับต้องได้ แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว ร้อยละ 83.33 เข้าใจถูกต้องว่าขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ไม่สามารถจับต้องได้
3. ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนร้อยละ 26.66 เข้าใจไม่ถูกต้องว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลกทางด้านธรรมชาติ แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนร้อยละ 100 คือทุกคน สามารถทราบแล้วว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลกทางด้านวัฒนธรรม ไม่ใช่ทางด้านธรรมชาติ
4. ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนร้อยละ 73.33 เข้าใจถูกต้องว่ามรดกทางศิลปวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความรู้สึก สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ประชาชน แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว ร้อยละ 100 เข้าใจถูกต้องว่ามรดกทางศิลปวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความรู้สึก สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ประชาชน

5. ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนร้อยละ 80 เข้าใจไม่ถูกต้องว่าโบราณสถาน โบราณวัตถุทั้งหลายในประเทศไทย เป็นของกรมศิลปากรเพียงหน่วยงานเดียวที่รับผิดชอบ แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนร้อยละ 100 เข้าใจถูกต้องว่าโบราณสถาน โบราณวัตถุทั้งหลายในประเทศไทย ไม่ใช่เป็นของกรมศิลปากรเพียงหน่วยงานเดียวที่รับผิดชอบ แต่เป็นของประชาชนทั้งประเทศที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาและอนุรักษ์โบราณสถาน
6. ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนร้อยละ 76.66 เข้าใจถูกต้องว่าเยาวชนทุกคนจะต้องมีหน้าที่ช่วยกันดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุในชุมชน ไม่ให้เกิดความชำรุดหักพังหรือเสียหาย แต่หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว ได้มีเยาวชนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 86.66 เข้าใจถูกต้องว่าเยาวชนทุกคนจะต้องมีหน้าที่ช่วยกันดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุในชุมชน ไม่ให้เกิดความชำรุดหักพังหรือเสียหาย
7. ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนร้อยละ 86.66 เข้าใจถูกต้องว่าเยาวชนสามารถแจ้งให้ตำรวจจับผู้กระทำความผิดที่มาทำลายหรือลักลอบขุดค้นขโมยโบราณวัตถุได้ แต่หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนร้อยละ 100 คือทุกคน เข้าใจถูกต้องว่าเยาวชนสามารถแจ้งให้ตำรวจจับผู้กระทำความผิดที่มาทำลายหรือลักลอบขุดค้นขโมยโบราณวัตถุได้
8. ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนร้อยละ 53.33 ยังเข้าใจไม่ถูกต้องว่าถ้าเยาวชนที่พบเห็นคนทำลาย หรือลักลอบขุดค้นโบราณสถานสามารถเป็นพยานในศาลได้ ถ้าเจ้าพนักงานขอร้องหรือเมื่อมีความจำเป็น แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนร้อยละ 86.66 เข้าใจถูกต้องว่า เยาวชนที่พบเห็นคนทำลาย หรือลักลอบขุดค้นโบราณสถานสามารถเป็นพยานในศาลได้ ถ้าเจ้าพนักงานขอร้องหรือเมื่อมีความจำเป็น
9. ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนร้อยละ 43.33 เข้าใจไม่ถูกต้องว่าเยาวชนและชาวบ้านต้องร่วมกันช่วยกำจัดวัชพืชที่ขึ้นตามโบราณสถาน ในชุมชนได้ โดยไม่ต้องรอให้เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรมาพบ แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนร้อยละ 90 เข้าใจถูกต้องว่าเยาวชนและชาวบ้านต้องร่วมกันช่วยกำจัดวัชพืชที่ขึ้นตามโบราณสถาน ในชุมชนได้ โดยไม่ต้องรอให้เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรมาพบ

10. ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนร้อยละ 76.66 ยังเข้าใจไม่ถูกต้องว่าสาเหตุของความเสื่อมของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ไม่ได้เกิดจากภัยธรรมชาติและเกิดจากสัตว์เท่านั้น แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนร้อยละ 100 เข้าใจถูกต้องว่า สาเหตุของความเสื่อมของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ไม่ได้เกิดจากภัยธรรมชาติและเกิดจากสัตว์เท่านั้น แต่รวมถึงเกิดจากฝีมือมนุษย์ด้วย
11. ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนร้อยละ 70 ยังเข้าใจว่า เยาวชนและชาวบ้านทั่วไปสามารถเข้าไปเที่ยวในโบราณสถานได้ และสามารถปั้นปายเจดีย์ต่าง ๆ เพื่อถ่ายรูปได้ แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนร้อยละ 100 เข้าใจถูกต้องแล้วว่าเยาวชนและชาวบ้านทั่วไปสามารถเข้าไปเที่ยวในโบราณสถานได้ และแต่ไม่สามารถปั้นปายเจดีย์ต่าง ๆ เพื่อถ่ายรูปได้
12. ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนร้อยละ 43.33 เข้าใจว่าเยาวชนที่มีที่พักอาศัยใกล้แหล่งโบราณสถานสามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินบริเวณโบราณสถานทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เช่น ตากผ้า นำสุนัขมาเดินเล่น เล่นกีฬาต่าง ๆ แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนร้อยละ 86.66 เข้าใจถูกต้องว่าเยาวชนที่มีที่พักอาศัยใกล้แหล่งโบราณสถานไม่สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินบริเวณโบราณสถานทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เช่น ตากผ้า นำสุนัขมาเดินเล่น เล่นกีฬาต่าง ๆ ได้
13. ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนร้อยละ 56.66 ไม่เข้าใจว่าเยาวชนที่มีที่พักอาศัยใกล้แหล่งโบราณสถานสามารถดูแลโบราณสถานใกล้ ๆ เช่นเจดีย์ ซากวิหาร ให้เหมือนกับว่าเยาวชนได้เป็นเจ้าของโบราณสถานร่วมกับกรมศิลปากรด้วย แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนร้อยละ 80 เข้าใจถูกต้องว่าเยาวชนที่มีที่พักอาศัยใกล้แหล่งโบราณสถานสามารถดูแลโบราณสถานใกล้ ๆ เช่นเจดีย์ ซากวิหาร ให้เหมือนกับว่าเยาวชนได้เป็นเจ้าของโบราณสถานร่วมกับกรมศิลปากรด้วย
14. ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนร้อยละ 13.33 ยังไม่เข้าใจว่าถ้ามีบุคคลเข้าไปบุกรุกโบราณสถาน เช่นขุดค้นโบราณสถานจะต้องจำคุกและปรับเงิน แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนร้อยละ 100 คือทุกคน เข้าใจถูกต้องว่าถ้ามีบุคคลเข้าไปบุกรุกโบราณสถาน เช่นขุดค้นโบราณสถานจะต้องจำคุกและปรับเงิน

15. ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนร้อยละ 43.33 ยังไม่เข้าใจว่าบ้านเรือนที่สร้างทับซากโบราณสถานจะต้องทำการย้าย แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนร้อยละ 86.66 เข้าใจถูกต้องแล้วว่าบ้านเรือนที่สร้างทับซากโบราณสถานจะต้องทำการย้าย
16. ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนร้อยละ 43.33 ยังไม่เข้าใจว่าเมื่อเยาวชนเห็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติประพฤติตนไม่ดีต่อโบราณสถาน หรือย้ายโบราณสถาน เยาวชนสามารถเข้าไปกล่าวตักเตือนหรือแจ้งตำรวจท่องเที่ยวได้ แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนร้อยละ 83.33 สามารถเข้าใจแล้วว่าเมื่อเยาวชนเห็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติประพฤติตนไม่ดีต่อโบราณสถาน หรือย้ายโบราณสถาน เยาวชนสามารถเข้าไปกล่าวตักเตือนหรือแจ้งตำรวจท่องเที่ยวได้
17. ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนร้อยละ 80 ยังไม่เข้าใจว่าการอนุรักษ์โบราณสถานคือการซ่อมแซม ส่วนการบูรณะคือ การรักษาหลักฐานเท่าที่เป็นอยู่ โดยเปลี่ยนแปลงให้น้อยที่สุด แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนร้อยละ 100 คือทุกคน เข้าใจได้อย่างถูกต้องว่าการอนุรักษ์โบราณสถานคือ การรักษาหลักฐานเท่าที่เป็นอยู่ โดยเปลี่ยนแปลงให้น้อยที่สุดส่วนการบูรณะคือ การซ่อมแซม

ด้านทัศนคติในการอนุรักษ์โบราณสถาน

1. โดยเฉลี่ยแล้วเยาวชนเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า การปลูกสร้างอาคารหรือบ้านเรือนที่อยู่รอบ ๆ โบราณสถานควรที่จะสร้างเป็นเรือนทรงไทยมากกว่าการสร้างเป็นตึกแถวหรืออาคารพาณิชย์
2. โดยเฉลี่ยแล้วเยาวชนเห็นด้วยกับข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าที่หน่วยงานในท้องถิ่น อาทิเช่น เทศบาล ควรนำภาษีที่เก็บจากประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มาพัฒนาและบูรณะโบราณสถานมากกว่าที่จะนำไปขยายถนนหรือขุดท่อประปา
3. โดยเฉลี่ยแล้วเยาวชนเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าควร จะจัดและปรับปรุงถนนในบริเวณโบราณสถานให้ดีและจัดระเบียบการจราจรไม่ให้รถยนต์หรือรถบัสเข้ามาวิ่งในโบราณสถาน ควรที่จะมีแต่เส้นทางของจักรยานหรือใช้เป็นเส้นทางเดิน

4. โดยเฉลี่ยแล้วเยาวชนไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าซากโบราณสถานที่อยู่ใกล้บ้านเรือนควรที่จะทุบทิ้งเสียเพราะไม่มีประโยชน์อะไร และเมื่อทำลายซากโบราณสถานแล้ว สามารถพัฒนาที่ดินผืนนั้นเป็นอาคารพาณิชย์หรือห้างสรรพสินค้าได้

5. โดยเฉลี่ยแล้วเยาวชนเห็นด้วยกับข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า ครอบครัวมีบทบาทอย่างมากในการให้ความรู้ ความเข้าใจอย่างถูกต้องในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานมากกว่าสถาบันการศึกษา

6. โดยเฉลี่ยแล้วเยาวชนไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า ซากเจดีย์เก่าๆ ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไรควรที่จะมีการขุดเจาะเพื่อหาสมบัติ สิ่งของมีค่า เพื่อจะได้นำทรัพย์สินนั้นมาช่วยชาติในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ

7. โดยเฉลี่ยแล้วเยาวชนไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า เมื่อเข้าไปในแหล่งโบราณสถานแล้ว เราควรที่จะสลักชื่อของเราและเพื่อน ๆ เอาไว้ตามก้อนอิฐต่าง ๆ เพื่อเป็นที่ระลึกว่าครั้งหนึ่งเราเคยมาเที่ยว ณ แหล่งโบราณสถานแห่งนี้

8. โดยเฉลี่ยแล้วเยาวชนเห็นด้วยกับข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าทุกศาสนาไม่ว่าจะเป็น ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

9. โดยเฉลี่ยแล้วเยาวชนเห็นด้วยกับข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าปัจจุบันนี้โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอยู่ขั้นวิกฤติแล้ว ทุกหน่วยงานจะต้องร่วมมือช่วยกันดูแลรักษา

10. โดยเฉลี่ยแล้วเยาวชนไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวตามโบราณสถานแล้ว นักท่องเที่ยวสามารถปีนไปบนเจดีย์เพื่อถ่ายรูปโบราณสถาน หรือปีนไปบนซากองค์พระพุทธรูป

11. โดยเฉลี่ยแล้วเยาวชนเห็นด้วยกับข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า ความทันสมัยคือการรับเอาความคิดและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยนำมาผสมผสานกับมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของไทย

12. โดยเฉลี่ยแล้วเยาวชนเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่กรณีที่ว่าหน่วยงานราชการทำแผนแม่บทพัฒนานครประวัติศาสตร์ ซึ่งจะมีการโยกย้ายบ้านเรือนไปอยู่แหล่งใหม่

13. โดยเฉลี่ยแล้วเยาวชนไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่มีผู้มีอำนาจในประเทศไทยให้การสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนโบราณวัตถุและซากโบราณสถานให้กับประเทศอื่น เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์

14. โดยเฉลี่ยแล้วเยาวชนไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่มีคนในชุมชนรวมกลุ่มกันที่จะเข้าไปบุกรุกโบราณสถาน เช่น ไปหาสมบัติ เข้าไปขุดกรุหาของเก่าเพื่อออกนำมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวหรือคนที่สนใจทั่วไป

15. โดยเฉลี่ยแล้วเยาวชนไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่มีวัดบางแห่งพัฒนาสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัดไปในทิศทางที่ทันสมัย เช่น การบูรณะวิหารหลังเก่าให้มีความใหม่ โดยนำศิลปะสมัยใหม่เข้าไปผสมผสานกับของเก่า

ด้านการปฏิบัติในการอนุรักษ์โบราณสถาน

1. ในเรื่องการเฝ้าระวังการบุกรุกทำลายโบราณสถานและโบราณวัตถุก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่มีการปฏิบัตินาน ๆ หน่อยละ 20 โดยที่ไม่มีการปฏิบัติสม่ำเสมอ แต่เมื่อเยาวชนได้เข้าร่วมกิจกรรมแล้ว หน่อยละ 6.66 ปฏิบัติสม่ำเสมอ และหน่อยละ 16.66 ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง ซึ่งหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมแล้วเยาวชนมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งส่วนใหญ่เยาวชนยังมีความเห็นว่า การดูแลเฝ้าระวังไม่ให้ใครมาบุกรุกโบราณสถานเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่กรมศิลปากร ซึ่งเยาวชนยังแสดงข้อคิดเห็นด้วยว่า ในด้านการปฏิบัติทางด้านการป้องกันไม่ให้ใครมาบุกรุก ศักยภาพยังไม่เท่ากับศักยภาพของเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่กรมศิลปากร

2. ในเรื่องการช่วยกันถากถางวัชพืชและช่วยกันเก็บขยะและดูแลพื้นที่รอบ ๆ โบราณสถานให้สะอาดอยู่เสมอก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่ หน่อยละ 10 ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง แต่หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว หน่อยละ 26.66 ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง และหน่อยละ 20 ปฏิบัติสม่ำเสมอ ซึ่งหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมแล้วเยาวชนมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับต่ำซึ่งส่วนใหญ่เยาวชนยังมีความเห็นว่า ตามโบราณสถานจะมีเจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากรทำความสะอาดตามโบราณสถานประจำวันอยู่แล้ว

3. ในเรื่องการให้มีกิจกรรมเพื่อการพัฒนาโบราณสถาน เช่น การร่วมกันทำความสะอาดโบราณสถาน ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ไม่ปฏิบัติ แต่หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว ร้อยละ 23.33 ปฏิบัติสม่ำเสมอ และร้อยละ 33.33 ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง ซึ่งหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมแล้วเยาวชนมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งส่วนใหญ่หลังจากที่เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนจะต้องทำโครงการให้กับหน่วยงานท้องถิ่นในชุมชนให้มีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้คนในชุมชนได้มีกิจกรรมเพื่อการพัฒนาโบราณสถาน เช่น กิจกรรมร่วมกัน อบต. ในการจัดอบรมเจ้าบ้านที่ดี การจัดโครงการเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น และเยาวชนส่วนใหญ่ยังแสดงถึงปฏิบัติงานทางด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน ดังนี้ 1. การชี้แจงให้ชาวบ้านทำความเข้าใจกับเพื่อนบ้านให้ช่วยเป็นหูเป็นตาในการดูแลโบราณสถาน 2. การประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้รู้จักวิธีการดูแลรักษาโบราณสถานอย่างง่าย ๆ ในชุมชน 3. การให้ความรู้แก่ชาวบ้านเพื่อหาแนวร่วมในการป้องกันการลักลอบขุดทำลายโบราณสถาน

4. ในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ชี้แจงให้ชาวบ้านหรือผู้นำชุมชนได้รู้จักวิธีดูแลและรักษาโบราณสถานที่อยู่ในชุมชน ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนร้อยละ 96.66 ไม่เคยปฏิบัติ แต่หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนร้อยละ 10 ปฏิบัติสม่ำเสมอ และร้อยละ 30 ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง ซึ่งหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมแล้วเยาวชนปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งส่วนใหญ่เยาวชนยังมีความเห็นว่า ในการประชาสัมพันธ์ชี้แจงให้ชาวบ้านได้รับทราบนั้น จะต้องใช้งบประมาณซึ่งทางหน่วยงานราชการ คือกรมศิลปากรจะต้องจัดงบประมาณช่วยสนับสนุนให้กับชาวบ้าน ซึ่งจะสามารถจูงใจให้ชาวบ้านมาร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ได้ดี อาทิเช่น กรมศิลปากรควรจัดให้มีการทัศนศึกษาดูงานในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน การให้ชาวบ้านได้สัมผัสจริงกับโบราณสถานทั้งในท้องถิ่นและต่างจังหวัด

5. ในเรื่องของการให้ผู้คนในชุมชนออกตรวจตราไม่ให้ใครเข้า มาทำกิจกรรมหรือสิ่งไม่ดีในบริเวณโบราณสถาน ยามค่ำคืนนั้น ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนร้อยละ 100 ไม่ปฏิบัติ แต่หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมแล้วเยาวชนร้อยละ 13.33 ปฏิบัติสม่ำเสมอ และร้อยละ 36.66 ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง ซึ่งหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมแล้วเยาวชนปฏิบัติงานอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งส่วนใหญ่เยาวชนยังมีความเห็นว่า การตรวจตราเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ตรวจตราทุกค่ำคืนอยู่แล้ว (ตำรวจจะมีสายตรวจตรวจตราความสงบเรียบร้อยยามค่ำคืนอยู่

แล้ว แต่สภาพปัญหาในเขตอุทยานประวัติศาสตร์และตามซากโบราณสถานที่สำคัญคือ ยามค่ำคืน จะมีหนุ่มสาวมาพลอดรักเป็นคู่ ๆ ซึ่งยากที่จะแก้ปัญหาได้)

6. ในเรื่องของการทำลายโบราณสถาน โบราณวัตถุเยาวชนจะต้องแจ้งข่าวสารให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรทราบ ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนร้อยละ 90 ไม่ปฏิบัติ และร้อยละ 10 ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง แต่หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมแล้วเยาวชนร้อยละ 6.66 ปฏิบัติสม่ำเสมอ และร้อยละ 40 ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง ซึ่งหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมแล้วเยาวชนปฏิบัติงานอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งส่วนใหญ่เยาวชนยังมีความเห็นว่า คนที่เข้ามาทำลายโบราณสถานหรือขุดค้นโบราณสถานจะทำกันในยามกลางคืนมากกว่าที่จะให้ชาวบ้านพบ

7. ในเรื่องเมื่อเข้าไปในแหล่งโบราณสถานแล้วเยาวชนป็นปายตามซากวิหารหรือซากเจดีย์และมักจะย้ายซากพระพุทธรูปให้ไปอยู่ที่ใหม่ ซึ่งก่อนเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนร้อยละ 26.66 ยังป็นปายโบราณสถาน แต่หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมแล้วเยาวชนร้อยละ 73.33 ไม่ป็นปายโบราณสถาน ซึ่งหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมแล้วเยาวชนปฏิบัติงานอยู่ในระดับต่ำ คือไม่ปฏิบัติ ซึ่งหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนจะได้สัมผัสกับโบราณสถานมีการนำเยาวชนให้รู้ถึงประวัติต่าง ๆ และการปฏิบัติตนที่ดีในการเข้าโบราณสถาน

8. ในเรื่องของกิจกรรมที่มาใช้สถานที่ในเขตโบราณสถานทำกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ เล่นกีฬาจัดปิกนิกในเขตโบราณสถานและจะทำความสะอาดให้เรียบร้อยแล้วเมื่อเสร็จจากภาระกิจ ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนร้อยละ 70 ยังไม่สนใจที่จะทำความสะอาดและยังคงเล่นกีฬาและจัดปิกนิกในเขตโบราณสถานเพราะไม่รู้ว่าโบราณสถานจะได้รับผลกระทบเพียงใด แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนร้อยละ 46.66 ปฏิบัติสม่ำเสมอในเรื่องการทำความสะอาดให้เสร็จเรียบร้อยเมื่อเข้าไปทำกิจกรรมในเขตโบราณสถาน ซึ่งหลังการเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนแล้วเยาวชนปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งส่วนใหญ่เยาวชนและชาวบ้านที่มีที่พักอาศัยอยู่ใกล้แหล่งโบราณสถานจะต้องใช้ประโยชน์กับแหล่งโบราณสถาน เช่น การนั่งพักผ่อน การทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเราไม่สามารถห้ามปรามได้ แต่ก็ต้องให้ความรู้ว่ามีเมื่อเข้าไปใช้ประโยชน์ในโบราณสถานแล้ว ควรที่จะต้องรักษาความสะอาด ไม่ทิ้งขยะหรือถ้าจะเล่นกีฬาก็ต้องระมัดระวังไม่ให้โดนโบราณสถาน

9. ในเรื่องการปฏิบัติเมื่อเยาวชนเข้าไปในเขตโบราณสถานแล้วทิ้งขยะเช่นเศษ ทอพีพี, เศษกระดาษ, ไม่เสียบลูกขี้ลงในถังขยะที่จัดไว้ ซึ่งก่อนเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนร้อยละ 43.33 ไม่ปฏิบัติคือไม่ชอบทิ้งเศษขยะในสถานที่ที่จัดไว้ให้ แต่หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว เยาวชนร้อยละ 70 ปฏิบัติสม่ำเสมอในเรื่องเมื่อเข้าไปในโบราณสถานแล้ว ถ้ามีเศษขยะจะต้องทิ้งในถังขยะที่กำหนดไว้ให้ และหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมแล้วเยาวชนได้ปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูง ซึ่งจากการให้เยาวชนได้ทำกิจกรรมทัศนศึกษาทำให้เยาวชนได้รับ ข้อมูลที่ถูกต้องในการปฏิบัติต่อการเข้าชมโบราณสถาน

อภิปรายผลในภาพรวม

เมื่อนำคะแนนจากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางด้านความรู้ในด้านการอนุรักษ์โบราณสถานก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมมารวมกัน จะแสดงให้เห็นว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางด้านความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานนั้น คะแนนก่อนการวัดผลสัมฤทธิ์จะมีค่าน้อยกว่าคะแนนหลังการวัดผลสัมฤทธิ์ ดังนั้นจะเห็นว่าเยาวชนจะได้รับความรู้ที่ดีขึ้นในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน จะเข้าใจและเล็งเห็นความสำคัญของการปฏิบัติกรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานดังนั้นในการจัดกิจกรรมนี้สามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องในด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน และสามารถเปลี่ยนความคิดในเรื่องความรู้ที่ไม่ถูกต้องในด้านการอนุรักษ์โบราณสถานได้ เมื่อนำคะแนนจากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางด้านทัศนคติในด้านการอนุรักษ์โบราณสถานก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมมารวมกัน จะแสดงให้เห็นว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางด้านทัศนคติในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานนั้น คะแนนก่อนการวัดผลสัมฤทธิ์จะมีค่าน้อยกว่าคะแนนหลังการวัดผลสัมฤทธิ์ ดังนั้นจะเห็นว่าเยาวชนจะได้รับทัศนคติที่ดีขึ้นในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน จะเข้าใจและเล็งเห็นความสำคัญของการปฏิบัติกรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานดังนั้นในการจัดกิจกรรมนี้สามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องในด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน และสามารถเปลี่ยนความคิดทัศนคติที่ไม่ถูกต้องในด้านการอนุรักษ์โบราณสถานได้

เมื่อนำคะแนนจากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการปฏิบัติในด้านการอนุรักษ์โบราณสถานก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมมารวมกัน จะแสดงให้เห็นว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการปฏิบัติในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานนั้น คะแนนก่อนการวัดผลสัมฤทธิ์จะมีค่าน้อยกว่าคะแนนหลังการวัดผลสัมฤทธิ์ไม่มากนัก ดังนั้นจะเห็นว่าเยาวชนจะได้มีการปฏิบัติในด้านการอนุรักษ์โบราณสถานที่ดีขึ้น จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการปฏิบัติที่ถูกต้องในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน จะเข้าใจและเล็งเห็นความสำคัญของการปฏิบัติที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานดังนั้นในการจัดกิจกรรมนี้สามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องในด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน ซึ่งบางครั้งเยาวชนจะมีความคิดว่าการปฏิบัติทางด้านการอนุรักษ์โบราณสถานเป็นหน้าที่ของหน่วยงานราชการในท้องถิ่น เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่กรมศิลปากร เป็นต้น และจากการรวบรวมบทความของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการจัดกิจกรรมมีประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

1. ทำให้คนในชุมชนเกิดความรัก ห่วงเห่น เห็นความสำคัญ และคุณค่า
2. เป็นแนวทางสำหรับเยาวชนในการดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ
3. ทำให้เกิดการรวมกลุ่มระหว่างเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมและชาวบ้านในการพัฒนาโบราณสถาน
4. ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างชาวบ้านและเยาวชน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในการร่วมกันดูแลโบราณสถาน
5. ช่วยเป็นหูเป็นตา สอดส่องการลักลอบขุดโบราณสถาน การลักขโมยโบราณวัตถุ ในชุมชนให้แก่หน่วยงานราชการ

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในครั้งนี้ ทำให้ได้พบว่า

1. เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม (แต่ไม่เป็นอุปสรรคเพราะทางศาสนาอิสลาม เปิดกว้างในเรื่องโบราณสถาน ประวัติศาสตร์ แต่จะห้ามในเรื่องของหัวข้อศาสนาพุทธ) ซึ่งชุมชนอิสลามจะพำนักอยู่รอบ ๆ บริเวณโบราณสถาน เช่น หมู่บ้านโปรตุเกส ,วัดไชยวัฒนาราม, วัดพุทธโสธรวรย์ เป็นต้น ซึ่งอุปสรรค คือ ช่วงหลังการรับ

ประทานอาหาร เยาวชนบางส่วนจะต้องทำละหมาด ซึ่งทำให้เวลาตารางกิจกรรมคลาดเคลื่อน

2. เยาวชนส่วนใหญ่มีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณสถานอยู่บ้างแล้วแต่ยังขาดกระบวนการดำเนินการที่น่าสนใจ เช่น การจัดการอบรม , ทัศนศึกษาที่มีการนำกิจกรรมต่าง ๆ เข้ามาเสริม

3. เยาวชนบางส่วนยังขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณสถาน และยังมีมุ่งหวังแต่ผลประโยชน์ส่วนตัวอยู่บ้าง

4. เยาวชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบาย โครงการในเรื่องของการอนุรักษ์โบราณสถาน

5. เยาวชนบางส่วนคิดว่า การอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่ค่อยประสบความสำเร็จ เพราะชาวบ้านมีเจตคติที่ไม่ดีต่อเจ้าหน้าที่กรมศิลปากร เนื่องจากเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรสร้างภาพพจน์ที่ไม่ดี

6. เยาวชนบางส่วนคิดว่า กรมศิลปากรได้ขูดคั้นโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีค่าไปหมดแล้ว ไม่เหลือโบราณสถาน โบราณวัตถุให้ดูแล

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า เยาวชนนอกระบบโรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติในด้านการอนุรักษ์โบราณสถานสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ดังนั้น ควรที่จะจัดส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ทางด้านความรู้ ความเข้าใจ เนื้อหาสาระของการอนุรักษ์โบราณสถาน ดังนี้

1. ควรสอดแทรกเพิ่มเติมเนื้อหาทางด้านวิชาการในด้านวัฒนธรรม และหัตถกรรมท้องถิ่น ให้เยาวชนได้อนุรักษ์ไม่ให้สูญหายไป โดยสอดแทรกควบคู่กับการนำความรู้ไปใช้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน

2. จัดกิจกรรมเสริม การจัดกิจกรรมทบทวนความรู้ให้กับเยาวชนในครั้งใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างทัศนคติที่ยั่งยืนในการอนุรักษ์โบราณสถาน

3. ควรจัดการประเมินผลการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ และควรจะมีการประเมินทุกครั้งที่ในการจัดกิจกรรม

4. ควรให้ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาในบริเวณโบราณสถาน ทุกครั้งเช่น ก่อนดำเนินการใด ๆ ในบริเวณโบราณสถานควรประกาศแจ้ง เพื่อขอความคิดเห็นจากประชาชนควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมริเริ่มเรื่องกิจกรรมหรือโครงการอนุรักษ์ ได้มีส่วนร่วมตัดสินใจในเรื่องกิจกรรมหรือโครงการอนุรักษ์ ร่วมปฏิบัติงานในกิจกรรมหรือโครงการอนุรักษ์ ร่วมติดตามผลงานและร่วมบำรุงรักษารับผิดชอบอนุรักษ์สภาพแวดล้อมโบราณสถาน

5. ควรเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและวิธีการในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมโบราณสถานให้แก่ประชาชน โดยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ การจัดอบรม สัมมนา

6. ควรรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นคุณค่า และความสำคัญของโบราณสถาน และเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมโบราณสถาน โดยสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ ป้ายประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ เป็นต้นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

7. ควรประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับนโยบายการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมโบราณสถาน การบูรณะซ่อมแซมอาคารโบราณสถานให้ประชาชนได้รับทราบ

8. ควรจัดประชุมชี้แจงให้ประชาชนในท้องถิ่น ได้รับทราบข้อมูลรายละเอียดในการดำเนินการและปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมโบราณสถาน

9. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนรักษาและหวงแหนโบราณสถานเช่น การประชาสัมพันธ์ตามโรงเรียนในระบบ การจัดตั้งชมรมอนุรักษ์โบราณสถาน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมโบราณสถาน ระหว่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในภูมิลำเนาเดิม กับประชาชนที่อพยพโยกย้ายมาจากถิ่นอื่น
2. ควรศึกษาความคิดเห็นขององค์กรระดับท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล สุขาภิบาล เทศบาล ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมโบราณสถาน บริเวณเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. ควรศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวหรือประชาชนในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมโบราณสถาน บริเวณเกาะเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
4. ควรศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อหาช่องทางให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วม